

Stiebitz, Ferdinand

Úvod

In: Stiebitz, Ferdinand. *Biologické základy antických názorů o dědičnosti*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1937, pp. [4]-13

Stable URL (handle):

<https://hdl.handle.net/11222.digilib/118855>

Access Date: 28. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ÚVOD.

1. Dědičnost jest problém, jenž zajímal lidstvo od pradávna. Jakmile si člověk uvědomí, že jsou potomci tělesně i duševně podobní předkům, je docela nasnadě domýšleti se příčinné souvislosti. Pokud člověk uvažoval o příčinách, na kterých se jevy dědičnosti zakládají, vysvětloval si je ovšem tím naivněji, čím nedokonalejší byly jeho představy fyziologické. U Homéra je na př. myšlenka „zdědil-lis otcovu statnou sílu“ vyjádřena slovy „je-li ti vkapána statná síla tvého otce“ (Od. II 270 nn.). Tato představa je ve své naivní konkrétnosti patrně ohlasem primitivního pokusu o výklad dědičnosti. Ale zpravidla nepronikalo u průměrného člověka, zvláště na nižším stupni, přemýšlení o dědičnosti příliš pod povrch běžného názoru. Spokojoval se ponejvíce tím, že konstatoval podobnost potomků s předky, a i když si příčinnost jevů uvědomoval, nepokoušel se ji vykládati. Tak je tomu ostatně u prostého člověka dodnes.

Prakticky znali snad všichni starověcí národové rozmanité úkazy dědičnosti, o kterých je poučila zkušenost v uzavřených společnostech, a zvláště arci při chovu hospodářských zvířat a pěstění rostlin. Generace odevzdávala tyto zkušenosti generaci a rozhojňovala je novými pokusy. Bez této souvislé praxe nesčetných generací nebylo by bývalo došlo k onomu rozkvětu hospodářství a zemědělství, jehož starověk dosáhl.

Ale starověká věda těžila z poznatků takto získaných celkem dost málo. Jako v četných jiných oborech přírodních věd, tak i při řešení problému dědičnosti dávali starověcí myslitelé často přednost dedukci před indukci, logické abstrakci před ověřením smysly a fakty, třebaš nezanedbávali pokus a pozorování tou měrou, jak se druhy tvrdívá. Přes tento nedostatek — pokud to je nedostatek — stali se Řekové prvními vědeckými vykladači problému

tak obtížného, jako jest dědičnost. U ostatních národů starověkých¹ nepokročilo tu, jak se zdá, poznání nad primitivní a hrubý názor, mystiku a pověru. Jakési znalosti genetické nalézáme u starých Indů², ale znalosti starých Egyptanů byly velmi nízké, měli sotva mlhavé potuchy o semeni a o koncepci³. Řekové se — jako vždy — odvážně pustili přímo do nejtěžších záhad dědičnosti, a výsledky, ke kterým dospěli pozorováním i přemýšlením, zaslouží si naší úcty. Nejen proto, že to jsou první vědecké pokusy toho druhu, ale i proto, že skutečně udeřili na samo jádro problému, a třebaš některé jejich názory spočívají na mylných předpokladech a nedostatečných znalostech přírodních, vědeckostí a celkovým pojetím druhdy i vynikají nad nejednu hypotézu nového věku. Řeky lze právem označiti za průkopníky vědecké genetiky. Máme-li ovšem na mysli pozitivní znalosti přírodních věd, pracovní metody a možnost ověřovati domněnky, nemůže býti sporu o tom, že se teprve moderní věda zmocnila problému dědičnosti v celém jeho významu a začala jej na základě ohromného množství pokusů řešiti způsobem vskutku velkorysým. Také to je nutno uznati, že se poznatky plynoucí ze zkoumání dědičnosti dosud nikdy neuplatnily v nejrozmanitějších oborech života lidského tak mocně jako za doby nejnovější. Ale v těsném okruhu svého obzoru dosáhli Řekové výsledků velmi pozoruhodných a v jejich představách měla dědičnost také značný význam. A probíráme-li se novověkými názory o dědičnosti, můžeme pozorovati, jak se v nich stále ozývají tytéž anebo podobné obecné myšlenky jako v názorech řeckých. Připomeňme jen spor dvou hlavních genetických teorií, epigenetické a praeformační (evolucionistické), nebo spor vitalismu s mechanismem⁴: zdaž tu nejde v podstatě o staré řecké myšlenky, vyzbro-

¹ H. Fasbender, *Entwicklungslehre, Geburtshilfe und Gynäkologie in den hippokratischen Schriften* (Stuttgart 1897): o předhipokratovských názorech gonologických a genetiických str. 19 nn.

² H. Haeser, *Lehrbuch der Geschichte der Medizin I⁸* (Jena 1875), str. 20.

³ F. Reinhard, *Gynäkologie und Geburtshilfe der altägyptischen Papyri* (Arch. f. Gesch. d. Med. X, 1917, str. 125 nn.).

⁴ Srov. H. Driesch, *Der Vitalismus als Geschichte und als Lehre* (Lipsko² 1922). Povšimnutí zasluhuje stař A. d. Meyera, *Das Wesen der antiken Naturwissenschaft, mit besonderer Berücksichtigung des Aristotelismus in der modernen Biologie* (AfgM 22, 1929, str. 1 nn.). O spojení dnešního přírodně vědec-

jené poznatky moderní přírodní vědy nebo podle nich obměněné? Zcela jistě lze také tušiti přímou souvislost mezi „hipokratovskou“ domněnkou o původu a podstatě živočišného semene a novověkou hypotesou zvanou pangensis, formulovanou především Darwinem¹. A snad sdělili středověcí a novověcí aristotelikové moderní vědě i jiné pojmy a názory, týkající se dědičnosti, původu starověkého, a ty se staly postupně obecným majetkem a prospěly vývoji genetiky v nové době. Ale zjišťovati to není naše úloha².

2. Problémy dědičnosti se zabývali ve starém věku hlavně lékaři a filosofové spekulující o přírodě. Mezi lékařstvím a filosofií byly, zvláště od dob Pythagorových, velmi čilé styky. Vymanivši se totiž velmi brzy z područí magie, vyvíjelo se řecké lékařství racionalisticky a bylo chápáno jako část filosofie³. Někteří známí

kého nazrání s Aristotelem viz dále u C. W. Schmidta, *Der Entwicklungsbegriff in der aristotelischen Naturphilosophie* (A. f. G. d. Nat. 8, 1918, str. 64). Srov. i N. Kaufmann, *Die teleologische Naturphilosophie bei Aristoteles und ihre Bedeutung für die Gegenwart*² (Paderborn 1898).

¹ G. Pouchet, *La biologie Aristotélique* (Rev. philos. de la France et de l'étr. X 19, 1885), str. 176, praví, že je Darwinova pangense jen nová forma pangense starověké. W. Johannsen, *Die Vererbungslehre bei Aristoteles und Hippokrates* (Die Naturw. V 1917), str. 389b o téže věci: „vermeintlich original bei Darwin“. Srov. i B. Burckhardt, *Biologie und Humanismus*, str. 73; Th. Gomperz, *Griech. Denker III*³, str. 138.

² Moderní práce z oboru genetiky si starověkých názorů nevěšmaji, ani takové, jež jsou úvodem do studia. Výjimky jsou vzácné; tak na př. kniha dánského botanika Johannsena, *Arvelighed i historisk og experimental Belysning* (Kodaň 1917), již neznám, obsahuje i poznámky o starém věku; srov. i jeho pojednání, uvedené v předešlé poznámce. Porůznu lze nalézt historické výhledy na osudy starověkých názorů u Rádla (*Gesch. d. biol. Theorien*), Burckhardta, Driesche, Poucheta, Ch. Singra, *Greek Biology and its Relations to the Rise of Modern biology* (Stud. in the Hist. and Methode of Science II., Oxford 1921) a v některých knihách a pojednáních, které budou uvedeny dále. Systematicky není dosud zpracováno nic. Velké čtyřsvazkové dějiny přírodních věd od Fr. Dannemanna starověkých názorů o dědičnosti vůbec nezaznamenávají. Zato je velmi pěkně, byť stručně shrnut nevelké dějiny zoologie od Burckhardta-Erharda (*Gesch. d. Zoologie und ihrer wissenschaftl. Probleme I*², Berlín 1921).

³ *Celsus de med. p. 2, 7, Daremberg: Primoque medendi scientia sapientiae pars habebatur, ut et morborum curatio et rerum naturae contemplatio sub isdem auctoribus nata sit.*

filosofové před Hippokratem¹ i po něm byli současně lékaři nebo aspoň ve styku s lékařstvím a věnovali pozornost lékařským otázkám. I když se pak lékařství odloučilo od filosofie čistě spekulativní a stalo se odbornou vědou — byla prý to zásluha Hippokratova² —, přece neztratilo nikdy souvislost s filosofií, neboť stále se vyskytovalo mezi lékaři dosti mužů, kteří byli přesvědčeni, že nestačí jen léčit, nýbrž že je třeba i *περι φύσιος εἰδέναι*³. Lékařství budovalo na filosofickém poznání přírody a tíhlo k řešení obecných problémů vědeckých, filosofie pak čerpala z lékařství podněty a vracela se k jeho základním otázkám⁴. Celý vývoj antického lékařství a filosofie dosvědčuje, jak pronikavě na sebe tyto dva obory působily. Alkmaion z Krotona stojí pod vlivem Pythagorovým a Herakleitovým, sám pak jednak přímo, jednak nepřímo skrze Empedoklea a hippokratiky působí po několik generací mocně na všechnu filosofii. U Platona se ozývají ohlasy jak Alkmaiona a hippokratiků, tak i lékařské školy sicilské, jež rozkvetla pod vlivem filosofie Empedokleovy. Aristoteles pocházel z lékařského rodu, v jeho spisech se projevuje vliv lékaře Dioklea, a na názory lékařů často reaguje. Jeho žák Menon uspořádal pro něho historický přehled nauk lékařských⁵. Za doby hellenistické a římské přilnulo

¹ Srov. C. Kühn, De philosophis ante Hippocratem medicinae cultoribus (Opusc. acad. I, Lipsko 1827, str. 47—86).

² Celsus 2 14 Dar.: Hippocrates Cons ... ab studio sapientiae disciplinam hanc separavit.

³ Hippokr. *περι ἀρχ. ἰητρ.* k. 20 (I 622 Littré). Srov. i *περι εὐσχ.* 5 (II 232 L.): δι' ὃ δὲ εἰ ... μεταίειν τὴν σοφίην ἐς τὴν ἰητρικὴν καὶ τὴν ἰητρικὴν ἐς τὴν σοφίην ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος ἰσούθεος. H. Böck, Das hippokratische Wort von der Gottgleichheit des „philosophischen“ Arztes (AfGM 7, 1914, str. 252 nn.) chápe tu slovo *φιλόσοφος*, jak soudím, nesprávně ve smyslu „přítel životní moudrosti“. Jde tu přece především o teoretickou i praktickou vědeckou průpravu per naturae cognitionem. Srov. i *παραγγ.* k. 1, kde se doporučuje lékaři *τριβὴ μετὰ λόγου* a opět následují slova *ἰητρὸς γὰρ φιλόσοφος ἰσούθεος*.

⁴ Podle Aristotela přisluší fyzikovi zkoumatí především aetiologii zdraví a nemocí: de sensu et sens. 1, 436^a 17; de part. an. II 7, 653^a 8. Velmi případně Aristoteles (de sensu ib. 19; de respir. 21, 480^b 22) poznamenává, že je stálý přechod od filosofie zkoumající přírodu k vědeckému lékařství a naopak.

⁵ Z něho se našla dosti obsáhlá excerpta v pozdějším přepracování: Anonymus Londinensis ed. H. Diels (Suppl. Arist. III 1, Berlín 1893); H. Diels, Über die Excerpte aus Menons Iatrika in dem Lond. Pap. 137 (Herm. 28, 1893,

lékařství k filosofii ještě těsněji. T. zv. *pneumatická škola* podléhala úplně fysice stoické. Škola Asklepiada z Prusy se zakládala na atomismu Epikurově. Empirikové byli přívrženci skepse, a jakkoli proti dogmatikům odmítali přírodní filosofii, nezřídka dojísta i u nich docházelo ke kompromisu, jaký hlásá na př. rozsáhlý Celsus (de med. 8, 25 Dar.), vyslovuje přesvědčení, že jest lepším lékařem ten, kdo se vzdělává pozorováním přírody, byť se i přímo nevztahovalo na umění lékařské. Dogmatikové hájili i v dietetice zásadu průpravy přírodně vědecké¹. A v době, kdy už řecká přírodní věda ležela v úpadku, vrací se eklektik Galenos k hippokratovskému ideálu o lékaři filosofovi, píše spisek² na jeho obranu a zakončuje jej výzvou: *φιλοσοφητέον ἡμῖν ἐστὶ πρότερον*³.

str. 407 nn.). M. Wellmann, Der Verfasser des Anonymus Londinensis (Herm. 47, 1922, str. 396 nn.) dokazuje, že je autorem tohoto zpracování Soranos.

¹ Celsus 2, 25: rerum quoque naturae sibi cognitionem vindicarunt, tamquam sine ea trunca et debilis medicina esset.

² Ὅτι ἄριστος ἰατρός καὶ φιλόσοφος I, p. 63 Kühn. — Také Plutarchos (de san. tuenda 1) žádá, aby bylo umění lékařské spojeno s filosofií. Srov. i Cic. de rep. V 3, 5.

³ Všeobecné výklady o souvislosti řecké filosofie a lékařství lze nalézt skoro ve všech důkladnějších dějinách starověké filosofie (zvláště u Burneta, Gomperze, Überwega-Praechtra) a lékařství (srov. na př. Puschmannův-Neuburgův-Paglův Handbuch der Gesch. der Medizin I., Jena 1902). Speciálních prací je velké množství. Shrnuji zde kromě několika děl syntetických hlavně monografie o jednotlivých školách a lékařích nebo filosofech: Em. Chauvet, La médecine grecque et ses rapports à la philosophie (Paříž 1883); La philosophie des médecins grecs (ib. 1886). Ch. Singer, Greek Biology and Greek Medicine (Chapters in the Hist. of Sciences I., Oxford 1922). H. O. Taylor, Greek Biology and Medicine (Boston 1922). — R. O. Moon, The Influence of Pythagoras on Greek Medicine (Congr. Internat. Med., Londýn 1914, str. 55 nn.). — A. Keus, Über philosophische Begriffe und Theorien in den hippokr. Schriften (dis. bonnská, Kolín n. R. 1914). R. O. Moon, Hippocrates and his Successors in Relation to the Philosophy of their Time (Londýn 1923). C. Fredrich, Hippokrat. Untersuchungen (Philol. Untersuch. 15, Berlín 1899). — J. R. Lichtenstädt, Platos Lehren auf dem Gebiete der Naturwissenschaften und der Heilkunde (Lipsko 1826); F. Poschenrieder, Die Platonischen Dialoge in ihrem Verhältnis zu den Büchern der hippokr. Sammlung (progr. Metten 1881/82; Ochránov 1882); C. Ritter, Platons Stellung zu den Aufgaben der Naturwissenschaft (Sitz. Ak. Heidelberg 1919, str. 61 nn.). — M. Wellmann, Die Fragmente der sikelischen Ärzte Akron, Philistion und des Diokles von Karystos (Fragmentsamml. der griech. Ärzte I., Berlín 1910). —

Toto neustálé prolínání lékařství a přírodní filosofie projevuje se i v názorech o dědičnosti. Výklady o ní nalézáme tedy především v dílech řeckých lékařů a filosofů, a také v nich můžeme pozorovati ono vzájemné působení, jevící se jednak přejímáním názorů, jednak kritikou, opravováním a odmítáním. Původních a úplných anebo aspoň obsírnějších výkladů se nám arci zachovalo málo. Jsou to některá místa u Hippokratiků, především ve spisech *περι γωνῆς* a *περι διαίτης* kn. I., u Aristotela, především ve spise *περι ζώων γενέσεως*, obsahujícím i vydatnou kritiku starších názorů, a výklady u Galena, především ve spisech *περι σπέρματος*, *περι κινουμένων* a *περι χειρας μορίων* kn. XIV., provázené častými polemikami, zvláště proti pneumatikům. Názorům uvedených tří autorů — Hippokrata¹, Aristotela a Galena — dostalo se také proto až dosud největší pozornosti.

Ale nebylo takřka významnějšího filosofa zabývajícího se otázkami fysikálními, ani lékaře filosoficky vzdělaného, aby nebyl zaujal určité stanovisko k dědičnosti a k otázkám, které s ní souvisí, třebaš jen převzetím cizího názoru. Většinou jsme však při ostatních autorech odkázáni jen na zlomky anebo na pozdní zprávy, pocházející z kolikáté ruky a podávající často jenom holá dogmata. Jde tu hlavně o zlomky fysiků předsokratovských a stoiků. Platon se dotýká problémů dědičnosti jen příležitostně. Všechna lékařská literatura z vědeckého rozkvětu za doby alexandrijské je ztracena, poznáváme ji vlastně jen z polemik Galenových a z některých excerpt u Oreibasie a Aëtia z Amidy². O názorech Epikurových máme řeckých zpráv málo, zato jsou dost obsažná některá místa básně Lukretiovy. U lékařské školy empirické a zčásti i u metodiků potuchá zájem o otázky čistě teoretické. Z celé řecké i latinské lékařské literatury vydané za římských dob — vyjmouc Galena —

F. Poschenrieder, Die naturwiss. Schriften des Aristoteles in ihrem Verhältnis zu den Schriften der hippokr. Sammlung (progr. Bamberg 1887). — M. Wellmann, Die pneumatische Schule bis auf Archigenes (Philol. Untersuch. 4, Berlin 1895). — Ch. Daremberg, Essai sur Gallien considéré comme philosophe (ve vyd. Fragments du commentaire de Gallien sur le Timée de Platon, Paříž 1848).

¹ T. j. některých autorů hippokratovského svodu. Jméno Hippokratovo zůstane pro nás asi navždy jménem kolektivním.

² Jeho důležitá kompilace není bohužel dosud úplně vydána.

lze výtěžiti nejvýše několik zpráv o dědičnosti chorob, pokud jsou obsaženy v aetiologických výkladech. Také výtěžek z pozdější řecké filosofie jest jen chudý.

Hlavním nalezištěm příslušných zpráv, zvláště těch, které se týkají fysikální stránky problému, jsou tedy florilegia a svody rázu doxografického¹, sbírky paradoxografů, kompendia všeobecně vzdělávací, filosofické spisy latinské, zejména Ciceronovy a církevních otců, pozdní kompilace starožitnické. Některé užitečné údaje pro fysikální stránku problému lze také čerpati z odborných spisů o chovu koní a psů, o lovu a z pojednání o hospodářství, zemědělství a zvěrolékařství. K tomu přistupují spisy botanické, obsahující výklady o fysiologii rostlin, tedy hlavně fysiologie Theophrastova. Ale četné poznámky a projevy vztahující se na dědičnost vyskytují se také v nejrůznějších spisech řeckých a latinských, v literatuře odborné i krásné, mnohdy tam, kde bychom se toho sotva nadáli.

Je tedy materiál, z kterého si máme složití celkový obraz starověkých názorů o dědičnosti, značně různorodý a velmi rozptýlený.

3. V moderní literatuře nebyla dosud otázka dědičnosti ve starém věku souborně zpracována. W. Capelle² upozorňuje, že sice

¹ Aëtiova (Pseudoplutarchova) Placita obsahují v V. kn. (Diels, Doxographi, str. 417 nn.) v několika kapitolách snůšku dogmat hledících k našemu tématu; jsou to zvláště kap. 3—12. Jednak ze starých Placit (poseidoniovakých, srov. Diels, Über das physikalische System des Straton, Sitz. Ak. Berlin 1893, str. 102) přímo, jednak nepřímou skrze Aëtia jsou, jak známo z badání Dielsova, odvozeny obdobné zprávy u Varrona, Censorina, Laktantia, Stobaia a j. Lékařské zprávy doxografické vycházejí od Alexandra Filaletha, a kromě Placit a jejich odnoží je obsahuje zejména důležité Fragmentum Vindiciani (srov. k. 1: Alexander amator veri... libro primo de semine), jež je otištěno nejnověji u Wellmanna (Die Fragmente der sik. Ärzte, str. 208 nn.). Starší byl ovšem svod Menonův, ale zlomky londýnského anonyma nepřinášejí mimo několika drobností pro naše téma nic. Tak je tomu i s pozdějšími výpisky pařížského anonyma (vyd. R. Fuchs, RhM 49, 1894, str. 540 nn.), jenž patrně čerpal ze Sorana (Diels v cit. pojednání o Stratonovi str. 2, pozn. 2; Wellmann, Herm. 36, 1901, str. 140 nn.). Rozmanitá pozdní excerpta lékařského obsahu, hledící k naší otázce — jako na př. Anecdota Veneta u Dielse, Dox. str. 233 — a středověké traktáty, zachované pod jménem Vindicianovým (srov. na př. Tractatus de scemate humano, vyd. K. Sudhoff, AfGM 8, 1915, str. 423 nn.), nemají samostatné ceny.

² PhW 49, 1929, sl. 1047.

jest už několik předběžných prací o tom předmětu, ale že si jako celek žádá obsáhlé a důkladné monografie. Opravdu vědeckých předběžných prací je o tomto předmětu málo. Nejdůkladnější monografii dosud napsal H. Meyer o Aristotelovi¹; přehlíží v ní krátce i jiné starověké teorie. Také v jiných jeho pracích jsou roztroušeny poznámky týkající se dědičnosti². Hippokratovskou domněnku o dědičnosti znaků získaných srovnal s naukami moderními H. Hommel³. Téhož tématu u Aristotela se dotkl Brock⁴; názory hippokratovské patrně neznal přímo, neboť se pro ně dovolává Hallera a Godrona. Se stanoviska lékařsky vědeckého posoudil teorie hippokratovské, Aristotelovu a Galenovu německý genetik W. His⁵ v první části pojednání, v němž přehlíží teorie o pohlavním rozplozování; starověkých teorií se dotkl stručně a bez dostatečného smyslu historického, třebaš velmi bystře — originálů řeckých asi neznal. Nevalný je výklad o Hippokratovi u Fasbendra⁶. Více historického smyslu než His projevil W. Johannsen⁷; oceňuje s hlediska moderní genetiky názory hippokratovské a Aristotelovy, ale vnáší do nich moderní představy. Podle Johannsena načrtl svůj výklad A. Steier⁸. Přednáška H. J. Lulofse⁹ obsahuje spíše jenom náznaky a perspektivy¹⁰. V Americe si všímá genetických názorů starověkých E. S. Mc Cartney¹¹, ale jeho

¹ Das Vererbungsproblem bei Aristoteles (Philol. 85 = N. F. 29, 1918, str. 323 nn.).

² Zvláště v knize Geschichte der Lehre von den Keimkräften von der Stoa bis zum Ausgang der Patristik (Bonn 1914).

³ Moderne und hippokr. Vererbungstheorien (AfGM 19, 1927, str. 105 nn.).

⁴ Einige ältere Autoren über Vererbung erworbener Eigenschaften (Biol. Zentralbl. 8, 1888/89, str. 491 nn.).

⁵ Die Theorien der geschlechtlichen Zeugung (Arch. f. Anthropol. 4, 1870, str. 197 nn.).

⁶ Srov. spis uvedený v pozn. 1 na str. 5.

⁷ V pojednání uvedeném v pozn. 1 na str. 6.

⁸ V přednášce Biologie im Altertum (Werbeschriften des Landesverb. d. Freunde d. hum. Gymn. Nr. 7, Würzburg 1926).

⁹ De ouden over afstamming en erfelijkheid (Neederl. tijdschrift voor geneesk. 67, 1923, str. 53 nn. = Bijdragen tot de geschiedenis der geneesk. III 3.)

¹⁰ Srov. od téhož autora Opinions of Ancients about Descent and Heredity (Janus 28, 1924, str. 171 n.).

¹¹ Acquired and Transmitted Characteristics in Greek Lore of Heredity (Papers of the Michigan Acad. of Arts 7, 1926, str. 21 nn.).

článek o dědičnosti je snůškou některých starověkých údajů, vyznačující se — jako i jiné práce téhož autora — sklonem paradoxografickým a provázenou obdobami z nové doby. U nás dotýká se gonologických a genetických názorů Aristotelových letmo A. Kříž¹. Zevrubněji osvětlil, v čem vidí Aristoteles vlastní příčinu dědičnosti, F. Stiebitz².

Stručnější nebo obsírnější poznámky o problémech dědičnosti v antice vyskytují se příležitostně v rozmanitých dílech, tak v dějinách starověké filosofie, lékařství a přírodních věd, v monografiích o některých filosofech, vědních oborech a lékařských školách³, také v knihách pojednávajících o odkazu antiky moderní evropské vzdělanosti. Nejčastěji, ba nesčetněkrát od dob nejstarších novověkých fyziologů uvádí se na doklad starověkého zájmu o dědičnost pověstné místo o Makrokefalech ze spisu *περὶ ἀέρων, ὑδάτων, τόπων*: to je locus communis o dědičnosti v antice, kdežto vlastní výklady o příčinách dědičnosti zůstávají většinou nepovšimnuty. V Zellerových dějinách řecké filosofie jsou příslušné doxografické údaje u jednotlivých filosofů dosti pečlivě zaznamenány, arci jen mimochodem, jako věc vedlejší.

Celkem není dosavadní výtěžek z předběžných pojednání o dědičnosti podle starověkých názorů příliš vydatný, takže tu zbývá práce ještě velmi mnoho.

4. Názvu „dědičnost“ v našem zvláštním významu řecký starověk neznal. Ten pojem vyplývá většinou ze souvislosti, a porozumění tu napomáhají rozmanitá slova vyjadřující podobnost, vztahy rodinné nebo rodové. Místo našeho laického způsobu vyjadřování „dělí se ten onen znak“ říká se „je tím oním podoben“, nebo se ona vlastnost označuje jako vlastnost vyplývající z přirozenosti, ze zrození, z rodu (*φύσει, κατὰ φύσιν, κατὰ γένος, ἐγγενής, συγγενικός, ἔμφυτος, σύμφυτος*), nebo jako otcovská, mateřská, dědovská. Podobně je tomu v latině, kde se také užívá výrazů jako *natura, genere, insitus, ingentus, gentilis* (i *gentilicius*, srov. Plin. ep. 6, 15 *gentilicium hoc illi* — o básnění), *patrius, maternus, avitus*. I vhod-

¹ Vývoj v organické přírodě podle Aristotela (Hlídko 46, 1928, str. 79 nn.).

² Über die Kausalerklärung der Vererbung bei Aristoteles (AfGM 23, 1930, str. 332 nn.).

³ Srov. pozn. 3 na str. 8.

ných sloves a substantiv se užívá, zvláště takových, kterými se vyjadřuje posloupnost, odevzdávání, přejímání, opětování (na př. *διαδίδωμι, διαδέχομαι, διαδοχή, παραδίδωμι; successio, tradere, referre*).

Ale již za doby klasické užívá se v řečtině slov označujících ‚dědění‘ (*κληρονόμος, [κατα]κληρονομῶ, κληρονομία*) ve smyslu obrazném, jenž se značně blíží naší metafoře, zvláště v dobách pozdějších. Srov. u Filona *περὶ εὐγενείας* 1 (438 M.): *κληρονόμος τῶν πατρῶων ἀγαθῶν* (dobrých vlastností); Plut. de sera num. vind. 562 F: *ὡς χρέα κληρονομίας διαδέχεσθαι τῆς πονηρίας κόλασιν*; Jul. or. I 7 D: *ὅπως μὴ τῆς ἀρχῆς φανῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀρετῆς κληρονόμος*. Plně jest obsažena představa ‚dědění‘ i v Pliniově označení dědičných nemocí (ep. 1, 12, 4): *pedum dolore correptus est; patrius hic illi; nam plerumque morbi quoque per successiones*¹ *quasdam ut alia traduntur* (jaksi se dědí). Římané posléze naplnili slova *hereditas, hereditarius* zcela podobným obsahem, jaký mívá dnes slovo ‚dědičný‘. Tak čteme u Justina (36, 2, 11): *Moysees, quem praeter paternae scientiae hereditatem etiam formae pulchritudo commendabat*; u Donata ad Verg. Aen. I. 132.: *non solum suam, sed hereditariam quoque sequi temeritatem*; u Latina Pakata Drepania v panegyriku na Theodosia (1, 3): *pro ingenita atque hereditaria orandi facultate*.

Ale zdá se, že se v řečtině a v latině této metafory užívalo jen o vlastnostech duševních, o citech a vůbec o věcech abstraktních (vloha, nepřátelství, nenávisť, sláva, hanba). Pro naše laické vyjadřování, jaké je na př. ve větách „zdědil štíhlou postavu po matce“, nebo „ta tělesná vada je v jejich rodě dědičná“, sotva by bylo lze nalézt v řečtině a v latině plné obdoby. Patrně metafora o dědění takové obrazy nepřipouštěla.

¹ *Successio* = *hereditas*, srov. definici *Gaiou* u, Dig. 50, 16, 24.